

I det etablerede borgerlige samfund blev individets liv ideelt set opdelt i tre områder, der nok var indbyrdes forbundne, men dog principielt adskilte: intimsfærens personlige menneskeliv, socialsfærens samfundsborgerlige arbejdsliv og offentlighedssfærens statsborgerlige deltagelse i det politiske livs meningsdannelse.

Den grundlæggende institution i samfundet var det ægteskabelige familieliv, hvis opretholdelse de mandlige individer måtte sørge for som driv- og arbejdskraft i socialsfæren. Og som overbygninger hertil skabtes institutioner til varetagelse af den kulturelle og den politiske offentligheds funktioner som organer for henholdsvis det alment menneskelige og det alment samfundsmæssige. Kulturen og specielt kunsten skulle således ligesom den offentlige meningsdannelse være det almene talerør.

Det ideal blev kun til virkelighed for de færreste. For mens alle mænd skulle arbejde (og helst mere planmæssigt end førhen) og danne stabile familier, så var det alene de besiddende og dannede mænd, der havde mulighed for at deltage i

formuleringen af det almene i den kulturelle eller den politiske offentlighed. For det store flertal i befolkningen, dvs. alle kvinder og besiddelsesløse mænd, betød de nye vilkår, at de måtte lade sig belære og opdrage af det almene mandlige talerør. Dét havde ved det borgerlige samfunds etablering alene godsejeraristokratiets samt embeds- og handelsborgerskabets mænd i hænde.

For byborgerskabets kvinder betød det, at de spærredes inde i intimsfæren, og for dets børn, at opdragelsen i stigende grad blev adskilt fra arbejdet og underlagt patriarkalske opdragelsesidealer, der søgte at skabe handlekraftige, udadvendte drenge og stilfærdige, indadvendte piger.

*Fig. 74 Det waagepetersenske familie billede. Maleri fra 1836 af Wilhelm Marstrand (1810-73). Omkring den lysende moderskikkelse folder familieidyllen sig ud med anerne på væggen og arvingerne ved mahognibordet, hvor pigerne er tilbageholdende, mens drengene er udfarende og den ene endda respektløs ved med sin tegning at række tunge ad os og derved signalerer om intimsfærens større toangfrihed.*



*Fig. 75 Et musikalsk aftenselskab. Maleri fra 1834 af Wilhelm Marstrand. Ved dette aftenselskab hos vinhandler Chr. Waagepetersen (1787-1840) i St. Strandstræde ved Kgs. Nytorv er alle herrerne samlet i salonen, mens husets frue og børnene befinder sig i den bagvedliggende, private stue. I den kulturelle offentligheds salon sidder husherren på en forhøjning med celloen mellem benene og kigger afventende over mod komponisten C.E.F. Weyse (1774-1842), der sidder ved flyglet. Og når musikken har lydt vil mændene formentlig give sig til at drøfte det musikalske udtryksprog for at finde ud af, hvorledes det formidler det menneskelige, som husfruen i den afskærmede privathed er garanten for, hvorfor hendes kyse er som en lysende glorie om hendes hoved.*

Centrum for de borgerlige offentlighedsformers opkomst og udfoldelse var København, der ved midten af 1800-tallet havde omkring 130.000 indbyggere. I endnu højere grad end under enevælden blev hovedstaden i det borgerligt liberale demokrati magtens centrum, hvorfra forestillingerne om det alment gyldige udgik.

Byen var i udstrækning ikke større, end man nemt til fods kunne spadsere fra den ene ende til den anden. Mens det besiddende borgerskab boe-

de ved eller i nærheden af byens større torve, var hovedparten af de øvrige indbyggere, fattige på både penge og dannelse, klumpet sammen i stærkt overbefolkede kvarterer ud mod Vesterport og Nørreport.

Den indespærrede by var med sin tætte bebyggelse, manglende kloakering og et stort husdyrhold inden for voldene et oplagt offer for storbrande og sygdomspestidier. Således døde i 1853 i løbet af fire måneder op mod 5000 af kolera. Og også de følgende år hærgedes byen af mindre koleraepidemier. Disse epidemier førte da også til, at det blev tilladt at bygge uden for voldene, ligesom det besluttedes at påbegynde sløjfningen af byens fæstningsværker ved at nedrive byportene.

I byen var det centrale strøg, dør hvor de toneangivende mødtes, Østergade og Vimmelskiftet, der forbandt Gammel Torv og Kgs. Nytorv. Det var her den borgerlige hjemkultur 'luftedes', og dens normer og konventioner blev udtrykt og bragt med hjem som vejledende rettesnore for huslivets korrekte omgangsformer.

*Fig. 76 (næste sider) Kort over København og omegn, 1844.*